ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα)
της 14ης Μαΐου 2002 *

Στην υπόθεση Τ-126/99,

Graphischer Maschinenbau GmbH, νυν KBA-Berlin GmbH, με έδρα το Βερολίνο (Γερμανία), εκπροσωπούμενη από τον A. Bach, δικηγόρο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τους Δ. Τριανταφύλλου και P. Nemitz, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο τη μερική ακύρωση της αποφάσεως 99/690/ΕΚ της Επιτροπής, της 3ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με κρατική ενίσχυση που προτίθεται να χορηγήσει η Γερμανία υπέρ της Graphischer Maschinenbau GmbH, Βερολίνο (ΕΕ L 272, σ. 16),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

GRAPHISCHER MASCHINENBAU κατά ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, P. Mengozzi, J. Pirrung, M. Βηλαρά και N. J. Forwood, δικαστές,

γραμματέας: D. Christensen, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 3ης Ιουλίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά

1 Η προσφεύγουσα, εδρεύουσα στο Βερολίνο, είναι θυγατρική κατά 100 % της Koenig & Bauer-Albert AG (στο εξής: KBA), εδρεύουσας στο Würzburg. Κατασκευάζει μηχανικά στοιχεία εκτυπωτικών μηχανών εφημερίδων και πωλεί μηχανικά στοιχεία στην KBA, η οποία ασκεί τη δραστηριότητά της κυρίως στον τομέα κατασκευής εκτυπωτικών μηχανών.

2 Δεδομένου ότι η γενική μείωση της ζήτησης στον τομέα των εκτυπωτικών μηχανών προκάλεσε, το 1993, σημαντική μείωση των παραγγελιών της KBA και των λοιπών

θυγατρικών και υποκαταστημάτων της (στο εξής: όμιλος KBA) προς την προσφεύγουσα, τον Νοέμβριο του 1996 αποφασίστηκε να κλείσουν οι εγκαταστάσεις της προσφεύγουσας. Οι εγκαταστάσεις θα έκλειναν στις 30 Ιουνίου 1997, προς αποφυγή της συσσωρεύσεως ζημιών.

3 Καθόσον το ομόσπονδο κράτος του Βερολίνου και οι οικείες συνδικαλιστικές οργανώσεις επιθυμούσαν να αποφευχθεί το κλείσιμο των εγκαταστάσεων της προσφεύγουσας, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ, αφενός, του ομόσπονδου κράτους και των συνδικαλιστικών οργανώσεων και, αφετέρου, της προσφεύγουσας και της KBA κατέληξαν στην υπογραφή «συμφώνου για την εργασία» στις 24 Φεβρουαρίου 1997, βάσει σχεδίου αναδιαρθρώσεως που καταρτίστηκε, κατά την προσφεύγουσα, σε συνεργασία με τις αρχές του Βερολίνου. Το ομόσπονδο κράτος του Βερολίνου είχε δηλώσει πρόθυμο, ήδη από το στάδιο αυτό, να χορηγήσει ενίσχυση ύψους περίπου 9 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων (DEM) στην προσφεύγουσα.

4 Η προσφεύγουσα, με το σχέδιο αναδιάρθρωσης, το οποίο οριστικοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1997 μετά από κάποιες τροποποιήσεις του κειμένου του Φεβρουαρίου του 1997, σκόπευε να συγκεντρώσει την παραγωγή της σε περιορισμένη σειρά νέων προϊόντων, μεταξύ άλλων, των τροποποιημένων και πιο ανταγωνιστικών κυλινδροτριβέων, των κυλίνδρων εισαγωγής χαρτιού και των κυλίνδρων ψύξης. Η παραγωγή των μη αποδοτικών προϊόντων θα εγκατελειπόταν και ο κύκλος παραγωγής θα οργανωνόταν αποτελεσματικότερα. Στο πλαίσιο της σχεδιαζόμενης αναδιαρθρώσεως, το κόστος της οποίας ανερχόταν σε 22,93 εκατομμύρια DEM, η KBA θα αναλάμβανε τις ζημίες της προσφεύγουσας, ύψους 12,25 εκατομμυρίων DEM, και θα συνεισέφερε 1,37 εκατομμύρια DEM από κοινού με την προσφεύγουσα.

5 Καθόσον η προσφεύγουσα δεν διέθετε δικό της γραφείο μελέτης, οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης που προέβλεπε το σχέδιο αναδιάρθρωσης θα πραγματοποιούνταν σε εγκαταστάσεις του ομίλου KBA στο Würzburg και στο Frankenthal. Προβλέπονταν επίσης εργασίες αναδιοργάνωσης των εγκαταστάσεων του Βερολίνου προκειμένου η προσφεύγουσα να παράγει νέα προϊόντα. Κατά την προσφεύγουσα, οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης άρχισαν μετά την υπογραφή του συμφώνου για την απασχόληση.

6 Τον Αύγουστο του 1997, δεδομένου ότι το ομόσπονδο κράτος του Βερολίνου δεν είχε ακόμη εκδώσει την απόφαση περί χορηγήσεως ενισχύσεως στην προσφεύγουσα, η ΚΒΑ απείλησε να κλείσει τις εγκαταστάσεις της προσφεύγουσας. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1997, η Γερουσία του Βερολίνου αποφάσισε τελικά να χορηγήσει ενίσχυση ύψους 9,31 εκατομμυρίων DEM στην προσφεύγουσα (στο εξής: επίδικη ενίσχυση) και ένα πρώτο μέρος της ενισχύσεως αυτής, ύψους 2,5 εκατομμυρίων DEM, κατεβλήθη στις 23 Δεκεμβρίου 1997. Η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κοινοποίησε την ενίσχυση στην Επιτροπή με επιστολή της 21ης Ιανουαρίου 1998, στην οποία επισυνάφθηκε, μεταξύ άλλων, αντίγραφο του τελικού κειμένου του σχεδίου αναδιάρθρωσης.

7 Η Επιτροπή, μετά από ανταλλαγή αλληλογραφίας και, ιδίως, τριών επιστολών της Επιτροπής της 23ης Φεβρουαρίου, της 28ης Μαΐου και της 3ης Ιουλίου 1998, με τις οποίες ζήτησε από την Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας να παράσχει διευκρινίσεις σχετικά με την εν λόγω ενίσχυση και τις απαντήσεις της, ιδίως σχετικά με την από 18 Ιουλίου 1998 απάντησή της, καθώς και μετά από συνάντηση των ενδιαφερομένων μερών την 1η Ιουλίου 1998, η Επιτροπή ενημέρωσε τις γερμανικές αρχές, με έγγραφο της 17ης Αυγούστου 1998 (ΕΕ C 336, σ. 13, στο εξής: έγγραφο κινήσεως της διαδικασίας), για την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία εξετάσεως σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ).

8 Η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας απάντησε στο έγγραφο κινήσεως της διαδικασίας με επιστολή της 21ης Σεπτεμβρίου 1998, την οποία προετοίμασε σε συνεργασία με τους εκπροσώπους της προσφεύγουσας. Εξάλλου, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι ο εκπρόσωπός της είχε τηλεφωνική συνομιλία, στις 7 Οκτωβρίου 1998, με τον υπάλληλο της Επιτροπής που ήταν υπεύθυνος της υποθέσεως.

9 Στις 3 Φεβρουαρίου 1999, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 99/690/ΕΚ, σχετικά με κρατική ενίσχυση που προτίθεται να χορηγήσει η Γερμανία υπέρ της Graphischer Maschinenbau GmbH, Βερολίνο (ΕΕ L 272, σ. 16, στο εξής: επίδικη απόφαση). Η Επιτροπή αποφάσισε να εξαιρέσει από τις «επιλέξιμες δαπάνες αναδιαρθρώσεως» το σύνολο των δαπανών μελέτης και ανάπτυξης των νέων ή τροποποιημένων προϊόντων, ύψους 4,875 εκατομμυρίων DEM. Λαμβάνοντας υπόψη, μεταξύ άλλων, την

εισφορά της KBA, ύψους 12,25 εκατομμυρίων DEM, και την από κοινού εισφορά της προσφεύγουσας και της KBA, ύψους 1,37 εκατομμυρίων DEM, καθώς και το γεγονός ότι οι επιλέξιμες δαπάνες αναδιαρθρώσεως, κατ' αυτόν τον τρόπο μειωμένες, ανέρχονται μόνο σε 18,055 εκατομμύρια DEM, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η σχεδιαζόμενη ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά μόνο στο μέτρο που θα χρηματοδοτούσε τις δαπάνες αυτές μέχρι ύψους 4,435 εκατομμυρίων DEM. Η σχεδιαζόμενη ενίσχυση κηρύχθηκε συνεπώς ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά στο μέτρο που υπερβαίνει το ποσό αυτό.

10 Το διατακτικό της επίδικης αποφάσεως προβλέπει τα εξής:

«*Άρθρο 1*

Η κρατική ενίσχυση που προτίθεται να χορηγήσει η Γερμανία υπέρ της επιχείρησης Graphischer Maschinenbau GmbH, Βερολίνο, υπό μορφή επιχορήγησης ύψους 9,31 εκατομμυρίων DEM, συμβιβάζεται με την κοινή αγορά κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 61, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της συμφωνίας για τον ΕΟΧ μόνο για το ποσό των 4,435 εκατομμυρίων DEM.

Το ποσό της σχεδιαζόμενης ενισχύσεως που υπερβαίνει τα 4,435 εκατομμύρια DEM δεν δύναται να χορηγηθεί.

Άρθρο 2

Η Γερμανία θα υποβάλλει στην Επιτροπή λεπτομερείς ετήσιες εκθέσεις, προκειμένου να αποδεικνύει την ορθή εφαρμογή του σχεδίου αναδιαρθρώσεως.

Άρθρο 3

Η Γερμανία θα ενημερώσει την Επιτροπή εντός δύο μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας αποφάσεως σχετικά με τα μέτρα που έχει λάβει για να συμμορφωθεί προς αυτήν.

Άρθρο 4

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.»

Διαδικασία

11 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 Μαΐου 1999, η προσφεύγουσα άσκησε την παρούσα προσφυγή περί μερικής ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 230 ΕΚ.

12 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία. Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας που προβλέπει το άρθρο 64 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Πρωτοδικείο κάλεσε τους διαδίκους και την Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας να απαντήσουν σε γραπτές ερωτήσεις και να καταθέσουν ορισμένα έγγραφα. Στις προσκλήσεις αυτές του Πρωτοδικείου οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

13 Οι διάδικοι ανέπτυξαν τους ισχυρισμούς τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 3ης Ιουλίου 2001.

Αιτήματα των διαδίκων

14 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την επίδικη απόφαση, κατά το μέτρο που κηρύσσει το μέρος της σχεδιαζόμενης ενισχύσεως που υπερβαίνει το ποσό των 4,435 εκατομμυρίων DEM ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά και το απαγορεύει·

— να υποχρεώσει την Επιτροπή να κηρύξει τη σχεδιαζόμενη ενίσχυση συμβατή με την κοινή αγορά και ως προς το επιπλέον ποσό των 4,875 εκατομμυρίων DEM·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

15 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί του παραδεκτού

16 Επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, δυνάμει του άρθρου 113 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Πρωτοδικείο μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το απαράδεκτο για λόγους δημοσίας τάξεως.

17 Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, κατά πάγια νομολογία, δεν μπορεί, στο πλαίσιο προσφυγής περί ακυρώσεως πράξεως που στηρίζεται στο άρθρο 230 ΕΚ, να απευθύνει διαταγές στα κοινοτικά όργανα (απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1999, C-5/93 P, DSM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4695, σκέψη 36, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, European Night Services κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3141, σκέψη 53). Συγκεκριμένα, αν το Πρωτοδικείο ακυρώσει την προσβαλλόμενη πράξη, εναπόκειται στο οικείο κοινοτικό όργανο να θεσπίσει, δυνάμει του άρθρου 233 ΕΚ, τα μέτρα που συνεπάγεται η εκτέλεση αποφάσεως εκδοθείσας στο πλαίσιο προσφυγής περί ακυρώσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Ιανουαρίου 1998, T-67/94, Ladbroke Racing κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1, σκέψη 200). Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο το δεύτερο αίτημα της προσφεύγουσας, με το οποίο ζητεί από το Πρωτοδικείο να υποχρεώσει την Επιτροπή να κηρύξει την σχεδιαζόμενη ενίσχυση συμβατή με την κοινή αγορά στο σύνολό της.

Επί της ουσίας

18 Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή στήριξε το συμπέρασμά της σχετικά με το ασυμβίβαστο του μέρους της ενισχύσεως που υπερβαίνει το ποσό των 4,435 DEM σε δύο κυρίως αυτοτελείς σκέψεις, τις οποίες αμφισβητεί η προσφεύγουσα με δύο κατηγορίες λόγων ακυρώσεως.

19 Πρώτον, η Επιτροπή τόνισε ότι αυτές οι εργασίες δεν μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν νομίμως από αυτό το μέρος της ενισχύσεως, εφόσον οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης είχαν πραγματοποιηθεί προτού ακόμη η προσφεύγουσα και η KBA βεβαιωθούν για τη χορήγηση της σχετικής ενισχύσεως, οπότε δεν ήταν δυνατόν η ενίσχυση να παρακίνησε την KBA να τις αναλάβει. Συναφώς, η προσφεύγουσα προβάλλει, στην ουσία, τρεις κύριους λόγους ακυρώσεως που αντλούνται, αντιστοίχως, από την έλλειψη αιτιολογίας, από την προσβολή του δικαιώματος ακροάσεως και από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΕΚ), καθώς και από τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων (ΕΕ 1997, C 283, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές).

20 Δεύτερον, η Επιτροπή θεώρησε ότι το μέρος της μη εγκριθείσας επίδικης ενισχύσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη ενίσχυση αναδιάρθρωσης της προσφεύγουσας, εφόσον τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης πραγματοποίησαν άλλες εταιρίες του ομίλου KBA στις δικές τους εγκαταστάσεις, που βρίσκονται εκτός του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου, και, συνεπώς, η προσφεύγουσα δεν είναι ο πραγματικός αποδέκτης αυτού του μέρους της ενισχύσεως. Συναφώς, η προσφεύγουσα προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεως που αντλούνται, αντιστοίχως, από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως κατά την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ, καθώς και από τις κατευθυντήριες γραμμές, από την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας και από την έλλειψη αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως.

21 Η προσφεύγουσα προβάλλει, επιπλέον, έναν λόγο ακυρώσεως που αντλείται από την κατάχρηση εξουσίας της Επιτροπής, στο μέτρο που η Επιτροπή επέλεξε μια συμβιβαστική λύση, αντί να στηριχθεί σε αντικειμενική εκτίμηση της καταστάσεως.

22 Το Πρωτοδικείο τονίζει ότι, κατά το μέτρο που καθεμία από τις κατηγορίες των λόγων ακυρώσεως, που προπαρατίθενται στις σκέψεις 19 και 20, αφορά αυτοτελές τμήμα της συλλογιστικής της επίδικης αποφάσεως, το ενδεχομένως βάσιμο ενός μόνο

λόγου ακυρώσεως από αυτές τις κατηγορίες λόγων ακυρώσεως δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί. Είναι αναγκαίο, συνεπώς, για την ακύρωση της εν λόγω αποφάσεως, να είναι βάσιμος τουλάχιστον ένας λόγος ακυρώσεως από αυτές τις δύο κατηγορίες.

23 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι επιβάλλεται να εξεταστεί κατ' αρχάς ο λόγος ακυρώσεως της πρώτης κατηγορίας, ο οποίος αντλείται από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά το σχετικό με την παρακίνηση κριτήριο, και στη συνέχεια ο λόγος ακυρώσεως της δεύτερης κατηγορίας, ο οποίος αντλείται επίσης από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά την ταυτότητα του πραγματικού αποδέκτη του απορριφθέντος μέρους της ενισχύσεως.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως που ενέχει το συμπέρασμα ότι ελλείπει το κριτήριο της παρακίνησης

24 Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως έχει τρία σκέλη αντλούμενα, το πρώτο, από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά τον χρόνο πραγματοποιήσεως των δαπανών μελέτης και ανάπτυξης, το δεύτερο, από νομική πλάνη ή πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά το συμπέρασμα ότι η ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, διότι οι εν λόγω δαπάνες πραγματοποιήθηκαν πριν από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της ενισχύσεως, και ο τρίτος, από παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, λόγω της εξαιρέσεως του συνόλου των δαπανών μελέτης και ανάπτυξης.

25 Επιβάλλεται να εξεταστεί πρώτα το δεύτερο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως.

Επιχειρήματα των διαδίκων

26 Η προσφεύγουσα υποστήριξε, στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους αυτού του λόγου ακυρώσεως, ότι, αντίθετα με τις διαπιστώσεις των πραγματικών περιστατικών της επίδικης αποφάσεως, οι δαπάνες μελέτης και ανάπτυξης δεν είχαν πραγματοποιηθεί σε μεγάλο μέρος πριν από την ημερομηνία κοινοποιήσεως της ενισχύσεως από τις γερμανικές αρχές, στις 21 Ιανουαρίου 1998. Ισχυρίζεται, στο πλαίσιο του δεύτερου σκέλους του ίδιου λόγου ακυρώσεως, ότι, ακόμη κι αν υποτεθεί ότι οι εν λόγω διαπιστώσεις είναι ακριβείς, η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη ή σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, συνάγοντας από τις διαπιστώσεις αυτές ότι το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως δεν συμβιβάζεται προς την κοινή αγορά, εφόσον ελλείπει το αναγκαίο κίνητρο όσον αφορά την ενίσχυση.

27 Η Επιτροπή παραπέμπει, κατ' αρχάς, στη νομολογία (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, 730/79, Philip Morris κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/ΙΙΙ, σ. 13), σύμφωνα με την οποία καμία ενίσχυση δεν μπορεί να χορηγηθεί βάσει μιας από τις εξαιρέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, εκτός αν είναι αναγκαία για να παρακινηθεί μία ή περισσότερες επιχειρήσεις να λάβουν μέτρα που συμβάλλουν στην πραγματοποίηση του στόχου που προβλέπει η εν λόγω εξαίρεση. Κατά την Επιτροπή, εφόσον μια επιχείρηση πραγματοποιεί εργασίες ανάπτυξης χωρίς να λαμβάνει ενίσχυση, όπως πραγματοποίησε η προσφεύγουσα, η ενίσχυση αναδιαρθρώσεως που χορηγείται μεταγενέστερα δεν μπορεί να θεωρηθεί αναγκαία για την επίτευξη του στόχου αυτού.

28 Παρότι η Επιτροπή δέχεται ότι το κοινοτικό πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη (ΕΕ 1996, C 45, σ. 5) δεν εφαρμόζεται απευθείας εν προκειμένω, θεωρεί ωστόσο σκόπιμο να υπενθυμίσει ότι το κοινοτικό αυτό πλαίσιο θεσπίζει την αρχή της αναγκαιότητας της ενισχύσεως, προπαρατεθείσα με την προηγούμενη σκέψη, στο ειδικό πλαίσιο των ενισχύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη, και αναφέρει, στο σημείο 6.5, ότι η Επιτροπή θα είναι πιο αυστηρή, «εφόσον σημαντικό μέρος των δαπανών έρευνας και ανάπτυξης πραγματοποιήθηκε πριν από την αίτηση ενισχύσεως».

29 Η Επιτροπή επικαλείται τη νομολογία, σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση που λαμβάνει ενίσχυση δεν είναι βέβαιη για τη χορήγησή της πριν από την έκδοση της αποφάσεως περί εγκρίσεως της Επιτροπής και την πάροδο της προθεσμίας ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-135, σκέψη 53). Έτσι, εν προκειμένω, το γεγονός ότι περίπου οι μισές από τις σχετικές με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δαπάνες είχαν πραγματοποιηθεί πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως, η οποία εξάλλου πραγματοποιήθηκε ένα χρόνο περίπου μετά την έναρξη των εργασιών, αρκεί για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η ενίσχυση αυτή να παρακίνησε την προσφεύγουσα να πραγματοποιήσει τις εργασίες αυτές.

30 Είναι, συνεπώς, αλυσιτελές το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η δέσμευση της Γερουσίας του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου περί χορηγήσεως της εν λόγω ενισχύσεως κατά την υπογραφή του «συμφώνου για την εργασία», στις 24 Φεβρουαρίου 1997, την παρακίνησε να πραγματοποιήσει τις εν λόγω εργασίες. Είναι ανακριβές το ότι προοπτική λήψεως μιας ενισχύσεως, σχεδιαζόμενης απλώς σε πολιτικό επίπεδο, μπορεί να δικαιολογήσει την πραγματοποίηση αναδιάρθρωσης από την αποδέκτρια επιχείρηση. Εν πάση περιπτώσει, το επιχείρημα αυτό αναιρείται από το γεγονός ότι η προσφεύγουσα απείλησε να κλείσει τις εγκαταστάσεις της, προκειμένου να ληφθεί, τον Αύγουστο του 1997, επίσημη απόφαση περί χορηγήσεως της ενισχύσεως. Στην πραγματικότητα, μέσω του τελεσιγράφου αυτού, η προσφεύγουσα και η KBA επιχείρησαν, για πρώτη φορά τον Αύγουστο του 1997, να επιτύχουν τη χρηματοδότηση από το ομόσπονδο κράτος του Βερολίνου των εργασιών που είχαν ήδη αρχίσει.

31 Κατά την Επιτροπή, πρέπει να συναχθεί ότι η KBA θα είχε πραγματοποιήσει τις εν λόγω εργασίες μελέτης και ανάπτυξης, ακόμη και χωρίς τη χορήγηση της ενισχύσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

32 Εκ προοιμίου, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια κατά την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγρα-

φος 3, της Συνθήκης ΕΚ, η οποία συνεπάγεται εκτιμήσεις πολύπλοκων πραγματικών περιστατικών και οικονομικών στοιχείων. Δεδομένου ότι ο κοινοτικός δικαστής δεν μπορεί να υποκαταστήσει τον εκδόντα την απόφαση στην εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, ιδίως στο οικονομικό επίπεδο, ο έλεγχος του Πρωτοδικείου πρέπει να περιορίζεται στον έλεγχο του αν τηρήθηκαν οι κανόνες διαδικασίας και αιτιολογήσεως, αν υφίστανται τα πραγματικά περιστατικά, αν υφίσταται πρόδηλη πλάνη κατά την εκτίμηση των περιστατικών αυτών ή κατάχρηση εξουσίας (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσα απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, σκέψεις 17 και 24· απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Οκτωβρίου 1999, Τ-123/97, Salomon κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-2925, σκέψη 47).

33 Επιπλέον, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, η νομιμότητα μιας κοινοτικής πράξεως πρέπει να εκτιμάται με βάση τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που υφίστανται κατά τον χρόνο εκδόσεως της πράξεως και οι πολύπλοκες εκτιμήσεις στις οποίες προβαίνει η Επιτροπή πρέπει να εξετάζονται μόνο με βάση τα στοιχεία που είχε στη διάθεσή της κατά τον χρόνο που τις πραγματοποίησε (βλ. την απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Οκτωβρίου 1999, Salomon κατά Επιτροπής, σκέψη 48 και την παρατιθέμενη νομολογία).

34 Επιβάλλεται να υπομνηστεί, επιπλέον, ότι η Επιτροπή μπορεί να απορρίψει τη χορήγηση ενισχύσεως εφόσον η ενίσχυση δεν παρακίνησε τις αποδέκτριες επιχειρήσεις να λειτουργήσουν κατά τρόπο ικανό να συμβάλει στην πραγματοποίηση ενός από τους στόχους του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ (βλ., υπ' αυτή την έννοια, την προπαρατεθείσα απόφαση Philip Morris, σκέψεις 16 και 17). Εφόσον η επίδικη ενίσχυση εξετάστηκε στο πλαίσιο της εξαιρέσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ και ενόψει των κατευθυντηρίων γραμμών που προβλέπουν τις προϋποθέσεις, η νομολογία αυτή έχει εν προκειμένω εφαρμογή.

35 Η Επιτροπή, αφού τόνισε εν προκειμένω ότι οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης πραγματοποιήθηκαν πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως, στις 21 Ιανουαρίου 1998, επικαλείται το χρονολογικό αυτό στοιχείο για να στηρίξει το συμπέρασμά της ότι η ενίσχυση που θα χρηματοδοτούσε τις εν λόγω εργασίες θα ευνοούσε στην πράξη την ΚΒΑ. Ενώπιον του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι το επιχείρημα αυτό αποδεικνύει και την έλλειψη του στοιχείου παρακίνησης που απαιτεί η

παρατεθείσα στην προηγούμενη σκέψη νομολογία. Κατά την Επιτροπή, η KBA δεν θα προέβαινε στις σχετικές με τις εργασίες δαπάνες πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως στην Επιτροπή, αν οι εργασίες αυτές δεν είχαν πραγματοποιηθεί προς το δικό της συμφέρον της.

36 Επιβάλλεται, συνεπώς, να εξεταστεί αν από αυτό το χρονολογικό στοιχείο της υποθέσεως μπορεί να συναχθεί, σύμφωνα με την επιχειρηματολογία της Επιτροπής στην επίδικη απόφαση, ότι ελλείπει εν προκειμένω το απαιτούμενο από τη νομολογία στοιχείο της παρακίνησης, όσον αφορά την ενίσχυση που έπρεπε να χρηματοδοτήσει τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης.

37 Κατ' αρχήν, το γεγονός ότι η επιχείρηση πραγματοποίησε σχετικές με την αναδιάρθρωση εργασίες προτού ακόμη οι εθνικές αρχές παράσχουν την παραμικρή ένδειξη σχετικά με την πρόθεσή τους να χορηγήσουν ενίσχυση αποκλείει το ενδεχόμενο η μεταγενέστερη υπόσχεση ενισχύσεως ή πραγματικής χορηγήσεώς της να μπορεί να θεωρηθεί ως παρακίνηση της επιχειρήσεως να προβεί στην εν λόγω αναδιάρθρωση. Συγκεκριμένα, εφόσον πραγματοποιήθηκαν τέτοιες εργασίες, τουλάχιστον σε σημαντικό βαθμό, η μη ολοκλήρωσή τους αποτελεί κανονικά απώλεια πόρων. Η απόφαση πραγματοποίησης των εργασιών από την επιχείρηση είναι, επομένως, οριστική.

38 Αντιθέτως, από το γεγονός ότι σημαντικό μέρος των σχετικών με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δαπανών πραγματοποιήθηκε πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως στην Επιτροπή δεν μπορεί να συναχθεί ότι η υπόσχεση εκ μέρους των εθνικών αρχών περί χορηγήσεως ενισχύσεως για τις εργασίες αυτές δεν παρακίνησε την εν λόγω επιχείρηση να τις αναλάβει και ότι οι εργασίες αυτές πρέπει, συνεπώς, να εξαιρεθούν από τις επιλέξιμες δαπάνες αναδιαρθρώσεως. Επομένως, δεν μπορούν να γίνουν δεκτά τα επιχειρήματα της Επιτροπής όσον αφορά τις διαβεβαιώσεις, ακόμη και τις δεσμεύσεις του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου.

39 Συγκεκριμένα, επιβάλλεται να τονιστεί, πρώτον, ότι μια επιχείρηση, η οικονομική κατάσταση της οποίας είναι τέτοια ώστε να έχει ανάγκη χορηγήσεως ενισχύσεως αναδιάρθρωσης προς διασφάλιση της βιωσιμότητάς της, δεν μπορεί πάντοτε να

περιμένει να έχει απόλυτη βεβαιότητα για την καταβολή της ενισχύσεως αυτής, προκειμένου να πραγματοποιήσει το πρόγραμμα της αναδιάρθρωσης. Αντιθέτως, είναι δυνατόν, σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτή η πραγματοποίηση να επιβάλλεται σε σύντομη προθεσμία για την ικανοποίηση του κριτηρίου της αποκατάστασης της βιωσιμότητας, το οποίο προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές.

40 Η Επιτροπή δέχθηκε εξάλλου την ανάλυση αυτή στις εν προκειμένω περιστάσεις τονίζοντας, με την επίδικη απόφαση, ότι «οι ικανότητες της [προσφεύγουσας] δεν θα επέτρεπαν βραχυπρόθεσμα την ανάπτυξη των απαιτούμενων ανταγωνιστικών και καινοτόμων προϊόντων και ότι η [προσφεύγουσα] έπρεπε επομένως να προσφύγει στις ικανότητες της KBA» (σ. 24).

41 Εξάλλου, είναι πρόδηλον ότι μια δυνητικώς αποδέκτρια νέας κρατικής ενισχύσεως επιχείρηση δεν μπορεί να είναι βέβαιη ότι θα τη λάβει, προτού οι αρχές του κράτους μέλους κοινοποιήσουν την ενίσχυση αυτή στην Επιτροπή και προτού η Επιτροπή διαπιστώσει ότι η ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Η κοινοποίηση της ενισχύσεως δεν επηρεάζει, αφ'εαυτής, το κατά πόσο συμβιβάζεται η ενίσχυση με την κοινή αγορά.

42 Έτσι, η κοινοποίηση της ενισχύσεως δεν αίρει την αβεβαιότητα όσον αφορά την έγκρισή της σε κοινοτικό επίπεδο. Εφόσον η Επιτροπή δεν εξέδωσε απόφαση περί εγκρίσεως και η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής δεν παρήλθε, ο αποδέκτης δεν είναι βέβαιος για τη νομιμότητα της σχεδιαζομένης ενισχύσεως, βεβαιότητα η οποία μπορεί να δημιουργήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στον αποδέκτη (βλ., υπ' αυτή την έννοια, την προπαρατεθείσα απόφαση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 53). Υπ' αυτές τις συνθήκες, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η έλλειψη απόλυτης βεβαιότητας όσον αφορά τη χορήγηση ενισχύσεως και, συνεπώς, η έλλειψη δικαιολογημένης εμπιστοσύνης την περίοδο κατά την οποία ο δυνητικός αποδέκτης αποφασίζει να προβεί στην αναδιάρθρωση δεν σημαίνει ότι οι διαβεβαιώσεις που έδωσαν προηγουμένως οι εθνικές ή τοπικές αρχές δεν έχουν κανένα παρωθητικό αποτέλεσμα.

43 Υπ' αυτές τις συνθήκες, επιβάλλεται να αναγνωριστεί ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να συναγάγει από το γεγονός και μόνον της πραγματοποιήσεως εργασιών μελέτης

και ανάπτυξης πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως, η οποία έπρεπε να τις χρηματοδοτήσει, ότι η ενίσχυση αυτή δεν πληροί το σχετικό με την παρακίνηση κριτήριο. Εναπόκειται στην Επιτροπή να εκτιμήσει τις περιστάσεις της κάθε υποθέσεως για να καθορίσει αν η προοπτική χορηγήσεως της ενισχύσεως πιθανολογείται επαρκώς, ώστε να πληρούται το σχετικό με την παρακίνηση κριτήριο.

44 Έτσι, εν προκειμένω η Επιτροπή έπρεπε να λάβει υπόψη τον συγκεκριμένο τύπο και τη φύση των ανακοινώσεων και των πράξεων των αρμοδίων εθνικών αρχών, καθώς και τις λοιπές σχετικές περιστάσεις και, μεταξύ άλλων, το επείγον όσον αφορά την οικονομική κατάσταση της προσφεύγουσας, η οποία διαπιστώθηκε με την επίδικη απόφαση, προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη του στοιχείου παρακινήσεως.

45 Εξάλλου, η εκτίμηση της Επιτροπής δεν έχει συνοχή εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή τονίζει ότι «η προσφεύγουσα παράγει εν σειρά τον βελτιωμένο κυλινδροτριβέα (τύπος "Pastomat RC") από τα τέλη του 1997, γεγονός που συνέβαλε στην πρώτη εμπορική επιτυχία του σχεδίου αναδιαρθρώσεως», και συνάγει το συμπέρασμα ότι ένα σημαντικό τμήμα των σχετικών με τις εργασίες ανάπτυξης δαπανών είχε ήδη πραγματοποιηθεί πριν από την κοινοποίηση.

46 Αυτή όμως η παραγωγή εν σειρά ξεκίνησε μόνο στον βαθμό που είχαν ολοκληρωθεί όχι μόνον το τμήμα των εργασιών ανάπτυξης όσον αφορά τον εν λόγω κυλινδροτριβέα, αλλά και το τμήμα των εργασιών αναδιοργάνωσης των εγκαταστάσεων του Βερολίνου όπου έπρεπε να κατασκευαστεί. Εξάλλου, η επίδικη απόφαση επιβεβαιώνει ότι σημαντικές εργασίες αναδιοργάνωσης πραγματοποιήθηκαν το 1997, εφόσον η Επιτροπή τονίζει, με την επίδικη απόφαση, ότι «οι δαπάνες που προέκυψαν το 1997 οφείλονται στην αναδιάρθρωση και στο προσωρινό κλείσιμο της εγκατάστασης λόγω της αναδιοργάνωσης της παραγωγής και της μετατροπής του φάσματος των προϊόντων» (σ. 22).

47 Ωστόσο, η Επιτροπή, με την επίδικη απόφαση, θεώρησε ότι το σύνολο των εργασιών αναδιοργάνωσης των εγκαταστάσεων του Βερολίνου ήταν επιλέξιμες δαπάνες

αναδιαρθρώσεως και μπορούσαν, συνεπώς, να χρηματοδοτηθούν από το μέρος της ενισχύσεως που κηρύχθηκε συμβατό με την κοινή αγορά. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αναγνώρισε, τουλάχιστον έμμεσα, ότι οι διαβεβαιώσεις και οι δεσμεύσεις του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου το 1997 σχετικά με τη χορήγηση της ενισχύσεως παρακίνησαν την προσφεύγουσα και την KBA να πραγματοποιήσουν τις εν λόγω εργασίες αναδιοργάνωσης.

48 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως διαπιστώνοντας ότι δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως διότι, κατά την Επιτροπή, έλειπε το αναγκαίο συναφώς στοιχείο παρακίνησης, εφόσον οι σχετικές με τις εργασίες αυτές δαπάνες πραγματοποιήθηκαν «πριν από τον Ιανουάριο του 1998» (σ. 23), δηλαδή «πριν από την κοινοποίηση» (σ. 24), και αυτό χωρίς να ληφθεί υπόψη η ενδεχόμενη επιρροή του συνόλου των περιστάσεων σχετικά με τη χορήγηση της ενισχύσεως και, μεταξύ άλλων, των προ της κοινοποιήσεως περιστάσεων. Η εσφαλμένη ανάλυση της Επιτροπής συναφώς επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι ενέκρινε τη σχετική με τις εργασίες αναδιοργάνωσης των εγκαταστάσεων του Βερολίνου ενίσχυση, ενώ από τις διαπιστώσεις της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι οι εργασίες είχαν επίσης ξεκινήσει πριν από την κοινοποίηση της ενισχύσεως.

49 Το σφάλμα για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη δεν θα ασκούσε επιρροή και δεν θα αρκούσε, επομένως, για να δικαιολογήσει την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, αν, υπό τις ιδιαίτερες εν προκειμένω συνθήκες, δεν ασκούσε σημαντική επιρροή όσον αφορά το αποτέλεσμα (βλ., κατ' αναλογία, όσον αφορά νομική πλάνη, την απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Ιουνίου 1996, Τ-75/95, Günzler Aluminium κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-497, σκέψη 55, και την απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1997, Τ-106/95, FFSA κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-229, σκέψη 199).

50 Επομένως, αν από την επίδικη απόφαση, σε συνδυασμό με τα στοιχεία που διέθετε η Επιτροπή κατά την έκδοσή της, προέκυπτε ότι αυτή βάσιμα θεώρησε ότι το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως δεν ενείχε το αναγκαίο συναφώς στοιχείο παρακίνησης, διότι οι εργασίες αυτές είχαν αρχίσει σε ημερομηνία κατά την οποία οι εθνικές αρχές δεν είχαν ακόμη γνωστοποιήσει την πρόθεσή τους

να τη χορηγήσουν, η ακύρωση της επίδικης αποφάσεως για τους λόγους που διαπιστώθηκαν στην προηγούμενη σκέψη δεν θα είχε νόημα. Συγκεκριμένα, σ' αυτή την περίπτωση, η Επιτροπή θα κατέληγε στο ίδιο συμπέρασμα όσον αφορά το μέρος της ενισχύσεως που κηρύχθηκε ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά λαμβάνοντας υπόψη την ημερομηνία αυτή και όχι την ημερομηνία κοινοποιήσεως.

51 Υπό το πρίσμα αυτό, επιβάλλεται να εξεταστεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι τα πληροφοριακά στοιχεία που παρέσχον η προσφεύγουσα και η KBA στις εθνικές αρχές, προτού η KBA αποφασίσει την ανάληψη των εργασιών μελέτης και ανάπτυξης, δεν αρκούσαν να την παρακινήσουν.

52 Συναφώς, από τα επιχειρήματα του υπομνήματος αντικρούσεως προκύπτει ότι οι αρχές του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου εξέδωσαν επίσημη απόφαση περί χορηγήσεως της ενισχύσεως μετά τις απειλές περί κλεισίματος των εγκαταστάσεων της προσφεύγουσας εκ μέρους της KBA τον Αύγουστο του 1997. Επιβάλλεται να τονιστεί επίσης ότι οι γερμανικές αρχές, με την από 18 Ιουνίου 1998 επιστολή τους προς την Επιτροπή, παρέπεμψαν σε μια «απόφαση περί χορηγήσεως της 11ης Σεπτεμβρίου 1997». Κατόπιν αιτήσεως του Πρωτοδικείου, η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προσκόμισε αντίγραφο αυτής της αποφάσεως της Γερουσίας του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου. Πρόκειται για την απόφαση με την οποία χορηγήθηκε επισήμως, στις 11 Σεπτεμβρίου 1997, η ενίσχυση υπέρ της προσφεύγουσας, ύψους 9 310 000 DEM, υπό την επιφύλαξη της εγκρίσεως της Επιτροπής.

53 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα έλαβε, επομένως, εκ μέρους του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου, στις 11 Σεπτεμβρίου 1997 το αργότερο, τις ίδιες διαβεβαιώσεις σχετικά με τη χορήγηση της ενισχύσεως που μπορούσε νομίμως να λάβει.

54 Όσον αφορά την υπογραφή του συμφώνου για την απασχόληση στις 24 Φεβρουαρίου 1997, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι οι πολιτικές

δεσμεύσεις που δεν επιβεβαιώνονται από νομικώς δεσμευτικές διοικητικές αποφάσεις δεν είναι αρκετά αξιόπιστες ώστε να παρακινήσουν μια επιχείρηση να αναλάβει πρόγραμμα αναδιάρθρωσης, υπό την έννοια της μνημονευθείσας στη σκέψη 34 νομολογίας. Εκ νέου, το επιχείρημα αυτό δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι περιστάσεις κάθε υποθέσεως εμπίπτουσας στις κατευθυντήριες γραμμές διαφέρουν και εναπόκειται στην Επιτροπή να εκτιμήσει την ύπαρξη του στοιχείου παρακινήσεως, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα πρόσφορα στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των μη δεσμευτικών δεσμεύσεων εκ μέρους των πολιτικών οργάνων σε εθνικό επίπεδο ή, όπως εν προκειμένω, σε επίπεδο περιφερειακών αρχών.

55 Εν προκειμένω, από την επίδικη απόφαση προκύπτει ότι «τον Νοέμβριο του 1996 η KBA είχε προτείνει να κλείσει η [προσφεύγουσα] στις 30 Ιουνίου 1997, περίπτωση κατά την οποία θα ελύετο πρόωρα η σύμβαση [ελέγχου και μεταφοράς των κερδών] πριν από το κλείσιμο και η [προσφεύγουσα] δεν θα αξίωνε την ανάληψη των ζημιών εκμετάλλευσης του 1996 και του 1997».

56 Εξάλλου, η Επιτροπή, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, προσκόμισε αντίγραφο του κειμένου του σχεδίου αναδιαρθρώσεως, που της είχαν κοινοποιήσει οι γερμανικές αρχές κατά τη διαδικασία βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ. Από την ανάγνωση του τμήματος 0 του εγγράφου αυτού προκύπτει ότι η KBA είχε, πράγματι, αρχικά αποφασίσει να κλείσει τις εγκαταστάσεις της προσφεύγουσας, αλλά ότι, μετά από λεπτομερείς συνομιλίες με τη Γερουσία του Βερολίνου, στις 8 Ιανουαρίου και στις 14 Φεβρουαρίου 1997, καταρτίστηκε κατάλληλο σχέδιο για τη μερική επιβίωση της επιχειρήσεως και η Γερουσία ενέκρινε οικονομική στήριξη. Στη συνέχεια, το τμήμα 0 του σχεδίου αναφέρει ότι η διεύθυνση της KBA είχε αποφασίσει να προβεί σε πλήρη αναδιάρθρωση της επιχειρήσεως της προσφεύγουσας για τη διασφάλιση της μερικής της επιβιώσεως, εφόσον ήταν δυνατόν να στηριχθεί στη σχεδιαζόμενη οικονομική στήριξη.

57 Συναφώς, το επιχείρημα που αντλείται από το γεγονός ότι η KBA απείλησε να κλείσει τις εγκαταστάσεις της προσφεύγουσας για να πετύχει την επίσημη χορήγηση της ενισχύσεως εκ μέρους των αρχών του Βερολίνου, το οποίο προβάλλει η Επιτροπή

ενώπιον του Πρωτοδικείου, δεν αναιρεί τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας σχετικά με το υπαρκτό των διαβεβαιώσεων εκ μέρους των αρχών αυτών τον Φεβρουάριο του 1997. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα δεν ισχυρίζεται ότι αυτές οι διαβεβαιώσεις ήταν νομικώς δεσμευτικές και δεν αρνείται ότι ανέλαβε έναν κίνδυνο, όπως και η KBA, στηριζόμενη σ' αυτές. Ωστόσο, το γεγονός ότι η KBA είχε αμφιβολίες, τον Αύγουστο του 1997, σχετικά με την τήρηση των δεσμεύσεων των γερμανικών αρχών και το γεγονός ότι προσπάθησε να ασκήσει πιέσεις για να τις υποχρεώσει να τις τηρήσουν δεν συνεπάγεται αυτομάτως ότι δεν στηρίχθηκε στις δεσμεύσεις αυτές για να αναλάβει την αναδιάρθρωση τον Φεβρουάριο του 1997.

58 Τέλος, παρότι από την επίδικη απόφαση προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή, ενόψει των λίγων πληροφοριακών στοιχείων που διέθετε ελλείψει συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος, το οποίο ισχυρίζεται ότι ζήτησε από τις γερμανικές αρχές, θεωρεί ότι σημαντικό μέρος των σχετικών με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δαπανών πραγματοποιήθηκε πριν από το τέλος του 1997, επιβάλλεται ωστόσο η διαπίστωση ότι η επίδικη απόφαση δεν περιέχει καμία διαπίστωση σχετικά με τις δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν πριν από τις 11 Σεπτεμβρίου 1997 ή πριν από τις 24 Φεβρουαρίου 1997. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν εκτίμησε την κατάσταση τις ημερομηνίες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η νομική πλάνη στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή είχε αποφασιστική συναφώς σημασία.

59 Επομένως, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και, συνεπώς, παρέλκει η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως αυτής της πρώτης κατηγορίας.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από νομική πλάνη ή από πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως της Επιτροπής, κατά το μέτρο που θεώρησε ότι το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως δεν αποτελεί ενίσχυση αναδιάρθρωσης με αποδέκτη την προσφεύγουσα κατά την έννοια των κατευθυντηρίων γραμμών

60 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως, που έχει τέσσερα σκέλη, αφορά, πρώτον, τις συνέπειες του γεγονότος ότι οι εγκαταστάσεις του Würzburg και του Frankenthal δεν βρί-

σκονται σε ενισχυόμενες περιοχές, δεύτερον, την εκτίμηση ότι οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης ευνόησαν την KBA, τρίτον, την εκτίμηση ότι η βιωσιμότητα της προσφεύγουσας δεν επηρεάζεται από τη μερική απαγόρευση της ενισχύσεως, καθόσον σημαντικό μέρος των δαπανών είχε ήδη πραγματοποιηθεί και, τέταρτον, την εκτίμηση ότι το μέρος της ενισχύσεως που απορρίφθηκε δεν συνεπάγεται κανένα πρόσθετο στοιχείο παρακινήσεως.

61 Επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού το δεύτερο και τρίτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως.

Επιχειρήματα των διαδίκων

62 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη και/ή σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως θεωρώντας ότι οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης ευνόησαν την KBA, οπότε κύριος αποδέκτης του μέρους της σχετικής ενισχύσεως είναι στην πραγματικότητα η KBA, και όχι η προσφεύγουσα. Συγκεκριμένα, τα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA, τα οποία δεν είχαν ανάγκη να πραγματοποιήσουν τις εν λόγω εργασίες για να απασχολούνται, είχαν εργασία όταν τις ανέλαβαν και άλλα σχέδια του ομίλου KBA καθυστέρησαν. Ωστόσο, υπήρχε έλλειψη χρόνου για την επέμβαση εξωτερικού γραφείου μελέτης. Εξάλλου, το κλείσιμο των εγκαταστάσεων της προσφεύγουσας θα αποτελούσε τη λιγότερο δαπανηρή για την KBA λύση.

63 Επιπλέον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή έπρεπε να λάβει υπόψη τη νομική της αυτονομία σε σχέση με τη μητρική εταιρία, την KBA, για να θεωρήσει ότι ήταν η αποδέκτρια της ενισχύσεως. Στον τομέα των ενισχύσεων, η κατάσταση μιας θυγατρικής εταιρίας πρέπει να εκτιμάται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση

των λοιπών επιχειρήσεων που ανήκουν στον ίδιο όμιλο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Ιουνίου 1998, Τ-371/94 και Τ-394/94, British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2405, σκέψεις 314 και 315).

64 Ο ισχυρισμός, στην επίδικη απόφαση, ότι «η [KBA] ενδιαφερόταν σε κάθε περίπτωση να αναπτύσσονται βελτιωμένα μηχανικά στοιχεία για τα εκτυπωτικά μηχανήματά της» (σ. 24) δεν αποδεικνύεται ούτε είναι βάσιμος. Πριν από την πραγματοποίηση του σχεδίου αναδιάρθρωσης, ο όμιλος KBA χρησιμοποίησε ορισμένα μηχανικά στοιχεία, μεταξύ άλλων, κυλινδροτριβείς, τα οποία προμήθευαν τρίτοι, μια στρατηγική που θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε άλλα μηχανικά στοιχεία, αν η προσφεύγουσα έπαυε τις δραστηριότητές της. Έτσι, κατά την προσφεύγουσα, αν δεν είχε ανακληθεί η απόφαση περί κλεισίματος των εγκαταστάσεών της στις 30 Ιουνίου 1997, ο όμιλος KBA δεν θα πραγματοποιούσε τις εν λόγω εργασίες μελέτης και ανάπτυξης, τουλάχιστον την περίοδο 1997-1999.

65 Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως θεωρώντας ότι η επίδικη απόφαση δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα, η τιμολόγηση στην προσφεύγουσα των σχετικών με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δαπανών δεν είχε ακόμη διενεργηθεί από τον όμιλο KBA, ακριβώς για τον λόγο ότι η σχετική ενίσχυση δεν καταβλήθηκε. Αν η τιμολόγηση αυτών των δαπανών είχε διενεργηθεί, η προσφεύγουσα θα είχε υποστεί ζημίες.

66 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ορθώς θεώρησε ότι η KBA, μια μη προβληματική επιχείρηση, ήταν η κύρια αποδέκτρια της ενισχύσεως.

67 Συναφώς, η Επιτροπή τονίζει ότι η KBA κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου της προσφεύγουσας και αναλαμβάνει τις ζημίες ή τα κέρδη της, δυνάμει συμφωνίας μεταξύ των δύο εταιριών. Οι γερμανικές αρχές, με τις παρατηρήσεις τους κατά τη διοικητική διαδικασία, χαρακτήρισαν την προσφεύγουσα ως «επέκταση εργα-

στηρίου» της KBA και, με την από 18 Ιουνίου 1998 επιστολή τους, ισχυρίστηκαν ότι έπρεπε να εκτιμηθεί «ως σύνολο η δέσμευση των δύο επιχειρήσεων».

68 Επιπλέον, κατά την Επιτροπή, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να αντλήσει επιχείρημα από την προπαρατεθείσα απόφαση British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση της Επιτροπής, στα πλαίσια της υποθέσεως που οδήγησε σ' αυτή την απόφαση, στηρίχθηκε στο γεγονός ότι οι σχέσεις της Air France και της Air Inter ήταν μάλλον σχέσεις «ανεξαρτήτων αδελφών εταιριών», που ανήκαν στην ίδια «εταιρία χαρτοφυλακίου», παρά σχέσεις μητρικής και θυγατρικής εταιρίας. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο έκρινε, λαμβάνοντας υπόψη την ευρεία διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής, ότι η Επιτροπή είχε την εξουσία να θεωρήσει ότι οι δύο αυτές εταιρίες ήταν αυτοτελείς εταιρίες στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της εν λόγω ενισχύσεως (βλ. σκέψη 314 της αποφάσεως).

69 Εν προκειμένω, αντιθέτως, η KBA και η προσφεύγουσα είχαν πιο κλασικές σχέσεις μητρικής και θυγατρικής εταρίας και η Επιτροπή δικαιολογημένα τις αντιμετώπισε ως ενιαία οντότητα στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του σχετικού με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρους της ενισχύσεως (βλ. την απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Νοεμβρίου 1984, 323/82, Intermills κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 3809, σκέψη 11).

70 Επιπλέον, οι εργασίες ανάπτυξης που χρηματοδότησε η ενίσχυση ευνόησαν άμεσα την εταιρία KBA, καθόσον η KBA είχε στρατηγικό συμφέρον ώστε τα ευέλικτα και καινοτόμα μηχανικά στοιχεία για τα εκτυπωτικά μηχανήματα παραγωγής της να παράγονται εντός του ομίλου της (σ. 17 και 24 της επίδικης αποφάσεως) και να αντικαθιστούν σταδιακά τα μηχανικά στοιχεία που προμηθευόταν προηγουμένως από εξωτερικούς παραγωγούς, καθιστώντας έτσι πιο ευέλικτες τις προμήθειές της και την ανταγωνιστικότητά της. Χάρη στο σχέδιο αναδιάρθρωσης αποφεύχθηκε η επικάλυψη της παραγωγικής ικανότητας εντός του ομίλου KBA και βελτιώθηκε ο βαθμός χρησιμοποιήσεως των εγκαταστάσεων παραγωγής του εν λόγω ομίλου (σ. 20 της επίδικης αποφάσεως). Συνεπώς, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη παραπέμποντας στην αναδιάρθρωση της KBA, εφόσον κι άλλες εταιρίες του ομίλου KBA,

εκτός της προσφεύγουσας, έλαβαν μέτρα προσαρμογής στη νέα κατάσταση που δημιούργησε η αναδιάρθρωση της προσφεύγουσας. Ωστόσο, είναι σαφές ότι η Επιτροπή θεώρησε, με την επίδικη απόφαση, ότι μόνον η προσφεύγουσα, και όχι το σύνολο του ομίλου, αποτέλεσε αντικείμενο του σχεδίου αναδιάρθρωσης, το οποίο αφορά η εκτίμησή της.

71 Τέλος, αντίθετα με την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας, παρέλκει η εξομοίωση των συνθηκών, υπό τις οποίες το γραφείο μελέτης του ομίλου KBA παρέσχε υπηρεσίες στην προσφεύγουσα, με αυτές που θα της επέβαλλε ένα εξωτερικό γραφείο μελέτης. Συγκεκριμένα, οι γερμανικές αρχές, χωρίς να προσδιορίσουν την τιμή στην οποία έπρεπε να τιμολογηθούν οι εν λόγω εργασίες στην προσφεύγουσα, απλώς ισχυρίστηκαν ότι «υπολογίστηκε κατά τρόπο ώστε να καλύπτει όλες τις δαπάνες που προέκυψαν για την ανάπτυξη και την κατασκευή». Η προσφεύγουσα παραπέμπει, με το δικόγραφο της προσφυγής της, στην «επιστροφή των δαπανών».

72 Δεν αμφισβητείται, συνεπώς, ότι η τιμή που έπρεπε να τιμολογηθεί δεν περιέχει κανένα στοιχείο αντιστοιχούν στο κέρδος που θα πραγματοποιούσε οπωσδήποτε ένα εξωτερικό γραφείο μελέτης και είναι, επομένως, κατώτερο από την καλύτερη τιμή που η προσφεύγουσα θα μπορούσε να πετύχει στην αγορά. Εφόσον, όμως, ο όμιλος KBA συνεισέφερε στις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης πωλώντας την απορρέουσα τεχνογνωσία στη θυγατρική της υπό ευνοϊκές συνθήκες, θα ήταν λογικό να συναχθεί το συμπέρασμα ότι τις πραγματοποίησε προς το δικό του συμφέρον.

73 Εξάλλου, είναι αβάσιμη η αιτίαση που αντλείται από την παραπομπή, με την επίδικη απόφαση, στη βιωσιμότητα της προσφεύγουσας εταιρίας. Η Επιτροπή, αφού θεώρησε ότι η σχετική με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά και έπρεπε να απαγορευθεί, θέλησε ωστόσο να εξασφαλίσει ότι αυτή η μείωση της ενισχύσεως δεν θα εμπόδιζε, στην πράξη, την αποκατάσταση της βιωσιμότητας της προσφεύγουσας εταιρίας. Συγκεκριμένα, το τελευταίο αυτό στοιχείο είναι ένας από τους στόχους που πρέπει να επιδιώκει κάθε σχέδιο αναδιάρθρωσης, βάσει των κατευθυντήριων γραμμών (σημείο 3.2.2, στοιχείο Α). Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι αυτός ο στόχος δεν θα επηρεαζόταν από τη σχεδιαζόμενη μείωση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

74 Εκ προοιμίου, επιβάλλεται η παραπομπή στις σκέψεις σχετικά με τον έλεγχο του κοινοτικού δικαστή που εκτίθενται ανωτέρω στις σκέψεις 32 και 33.

75 Επιβάλλεται, πρώτον, να απορριφθεί το επιχείρημα της προσφεύγουσας που αντλείται από την προπαρατεθείσα απόφαση British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής. Συγκεκριμένα, η εκτίμηση της Επιτροπής στα πλαίσια της υποθέσεως που οδήγησε στην απόφαση αυτή, η οποία επικυρώθηκε από το Πρωτοδικείο, στηριζόταν στο γεγονός ότι οι σχέσεις της Air France και της Air Inter ήταν μάλλον σχέσεις «ανεξαρτήτων αδελφών εταιριών» που ανήκαν στην ίδια «εταιρία χαρτοφυλακίου», παρά σχέσεις μητρικής και θυγατρικής εταιρίας, όπως εν προκειμένω. Από τη νομολογία αυτή δεν συνεπάγεται, συνεπώς, ότι η Επιτροπή έπρεπε να αντιμετωπίσει την KBA και την προσφεύγουσα ως αυτοτελείς εταιρίες. Αντιθέτως, εναπόκειται στην Επιτροπή να λάβει υπόψη το σύνολο των πρόσφορων συνθηκών κατά την εκτίμησή της, συμπεριλαμβανομένης της σχέσεως της μητρικής και θυγατρικής εταιρίας που υπάρχει μεταξύ της KBA και της προσφεύγουσας.

76 Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή θεωρεί ότι το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως ευνόησε την KBA, οπότε η KBA, και όχι η θυγατρική της, είναι στην πραγματικότητα ο κύριος αποδέκτης της ενισχύσεως. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται σε προδήλως εσφαλμένη ανάλυση.

77 Επιβάλλεται να τονιστεί επίσης ότι, προτού εξεταστεί το ζήτημα της επιρροής της μερικής απορρίψεως της επίδικης ενισχύσεως, το σχέδιο αναδιάρθρωσης προβλέπει, σύμφωνα με την επίδικη απόφαση, «τη συγκέντρωση της [προσφεύγουσας] στην παραγωγή τριών μόνο μηχανικών στοιχείων» και την εγκατάλειψη της παραγωγής άλλων ζημιογόνων μηχανικών στοιχείων, εφόσον η παραγωγή τους μεταφέρθηκε

στις εγκαταστάσεις του ομίλου KBA στο Würzburg και στο Frankenthal (σ. 20 και 22 της επίδικης αποφάσεως). Παρότι είναι αληθές ότι η μεταφορά αυτή ήταν δυνατόν να ευνοήσει την KBA κατά το μέτρο που, μεταξύ άλλων, θα αυξανόταν ο βαθμός χρησιμοποιήσεως των εν λόγω εγκαταστάσεων, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι η KBA έπρεπε να επιλέξει, στις αρχές του 1997, μεταξύ της αναδιαρθρώσεως της επιχειρήσεως της προσφεύγουσας και του οριστικού της κλεισίματος, και ότι η εν λόγω μεταφορά της παραγωγής ήταν δυνατή, δηλαδή λογική, στις δύο αυτές περιπτώσεις. Υπ' αυτές τις συνθήκες, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αναδιάρθρωση της επιχειρήσεως της προσφεύγουσας δεν ευνόησε τον όμιλο KBA, λόγω αυτής της αναδιανομής των λειτουργιών εντός του ομίλου, αφού η αναδιανομή αυτή θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και, πιθανότατα, πραγματοποιήθηκε, εν πάση περιπτώσει.

78 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η άρνηση της Επιτροπής να εγκρίνει την ενίσχυση 4,875 εκατομμυρίων DEM είχε ως συνέπεια, στην πράξη, να αναλάβει ο όμιλος KBA πρόσθετη επιβάρυνση πραγματοποιώντας τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης, άνευ αντιπαροχής, για την υλοποίηση του σχεδίου αναδιάρθρωσης, εφόσον η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να αναλάβει η ίδια την αντιπαροχή αυτή (βλ. κατωτέρω τις σκέψεις 80 και 81).

79 Επιβάλλεται, όμως, να τονιστεί ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς την ύπαρξη, για την KBA, άμεσου οικονομικού ή εμπορικού συμφέροντος για την ανάληψη της επιβαρύνσεως των εργασιών μελέτης και ανάπτυξης, πέραν της συμμετοχής της με ίδιους πόρους, υπό τη μορφή αναλήψεως των ζημιών ύψους 12,25 εκατομμυρίων DEM (σ. 17 της επίδικης αποφάσεως) και της συμμετοχής της ύψους 1,37 εκατομμυρίων DEM από κοινού με την προσφεύγουσα (σ. 23). Συγκεκριμένα, η Επιτροπή ισχυρίστηκε, με την επίδικη απόφαση (σ. 20), ότι το σχέδιο αναδιάρθρωσης, βάσει «υποθέσεων αισιόδοξων, αλλά υλοποιήσιμων» των γερμανικών αρχών, προέβλεπε ότι η προσφεύγουσα θα ήταν αποδοτική μόλις το 2000, πραγματοποιώντας μέτριο κέρδος ύψους 520 000 DEM. Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν μπορούσε να υποτεθεί ότι η KBA, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως, θα αποκόμιζε από την επένδυσή της στην προσφεύγουσα εταιρία, υπό τη μορφή μερισμάτων που θα της καταβάλλονταν υπό την ιδιότητά της ως μητρικής εταιρίας, επαρκή κέρδη για να καλύψει τις σχετικές με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δαπάνες και πολύ περισσότερο για να πετύχει μια λογική απόδοση των επενδυθέντων κεφαλαίων.

80 Από τις διαπιστώσεις αυτές προκύπτει ότι είναι αναληθής ο ισχυρισμός ότι η απαγόρευση της ενισχύσεως ύψους 4,875 εκατομμυρίων DEM δεν εμποδίζει την αποδοτικότητα του σχεδίου αναδιάρθρωσης και, επομένως, τη βιωσιμότητα της προσφεύγουσας εταιρίας. Συγκεκριμένα, το σχέδιο αναδιάρθρωσης, βάσει του οποίου η Επιτροπή θεώρησε, με την επίδικη απόφαση, ότι η προσφεύγουσα θα ξαναγινόταν αποδοτική μόνο μεσοπρόθεσμα, στηριζόταν στο προαπαιτούμενο ότι το κόστος των εργασιών μελέτης και ανάπτυξης θα τιμολογούνταν από τον όμιλο KBA στην προσφεύγουσα χωρίς περιθώριο κέρδους (σ. 24 της επίδικης αποφάσεως) και ότι η προσφεύγουσα θα εξοφλούσε το χρέος αυτό χάρη στη σχετική με τις εν λόγω εργασίες ενίσχυση. Ελλείψει συμφέροντος εκ μέρους της KBA για τη χρηματοδότηση των εν λόγω εργασιών από την ίδια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το χρέος αυτό δεν ήταν πλασματικό και έπρεπε να εξοφληθεί.

81 Η συλλογιστική της Επιτροπής δεν λαμβάνει υπόψη το μνημονευθέν στην ανωτέρω σκέψη χρέος και δεν εξηγεί πώς η προσφεύγουσα θα μπορούσε να ξαναγίνει αποδοτική, αναλαμβάνοντας αυτή την πρόσθετη επιβάρυνση. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα δεν ήταν σε θέση να πληρώσει για τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης, εκτός αν της χορηγούνταν το απορριφθέν από την Επιτροπή μέρος της ενισχύσεως, η επίδικη απόφαση έχει ως συνέπεια να καταστήσει ζημιογόνα τη γενική οικονομική συναλλαγή, η οποία συνίσταται στην ανάπτυξη, την παραγωγή και την εμπορία των νέων μηνανικών στοιχείων. Δεν ασκεί, συναφώς, επιρροή το γεγονός ότι σημαντικό μέρος των δαπανών είχε ήδη πραγματοποιηθεί κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, το οποίο επικαλείται η Επιτροπή, δεδομένου ότι δεν επηρεάζει τη βιωσιμότητα της προσφεύγουσας εταιρίας, εφόσον υπάρχει το χρέος.

82 Επιβάλλεται, εξάλλου, να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή είχε αρχικά θεωρήσει, με τη δεύτερη και την τρίτη από τις επτά προσωρινές «διαπιστώσεις» που εκθέτει με το έγγραφο κινήσεως της διαδικασίας (σ. 15), ότι το κόστος που προέβλεπε το σχέδιο αναδιάρθρωσης για τις εργασίες ανάπτυξης των νέων σχεδιαζόμενων προϊόντων ήταν υπερβολικό και ότι δεν ήταν αναγκαίο ο όμιλος KBA να πωλήσει την απορρέουσα τεχνογνωσία στην προσφεύγουσα, αντί να της χορηγήσει άδεια εκμεταλλεύσεως. Ωστόσο, με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή ανακάλεσε τις ενστάσεις της όσον αφορά αυτές τις πλευρές του σχεδίου αναδιάρθρωσης. Συναφώς, τόνισε, πρώτον, ότι το σχετικό με τις εν λόγω εργασίες κόστος θα κατανέμονταν σε επτά έτη, σύμφωνα με την πρακτική στον τομέα των μηχανικών κατασκευών, γεγονός που ισοδυναμεί με ετήσια επιβάρυνση ύψους 868 000 DEM και αντιστοιχεί, σε σχέση με τον αναμενόμενο για το 2000 κύκλο εργασιών 36 εκατομμυρίων DEM, σε μερίδιο 2,4 % ετησίως και, δεύτερον, ότι η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της

Γερμανίας δεσμεύτηκε να επιβλέπει αν το προϊόν των εν λόγω εργασιών ευνοεί αποκλειστικά την προσφεύγουσα.

83 Λαμβανομένων υπόψη του συνόλου των περιστάσεων αυτών, καθώς και του γεγονότος ότι η KBA θα μπορούσε να αποφύγει την ανάληψη των ζημιών της προσφεύγουσας κλείνοντας τις εγκαταστάσεις της τον Ιούνιο του 1997, τα επιχειρήματα της Επιτροπής όσον αφορά τις στενές σχέσεις της KBA και της προσφεύγουσας δεν αποδεικνύουν ότι η χορήγηση ενισχύσεως στην προσφεύγουσα θα ευνοούσε αποκλειστικά την KBA.

84 Εφόσον δεν αποδείχθηκε η ύπαρξη άμεσου οικονομικού συμφέροντος της KBA για την πραγματοποίηση του σχεδίου αναδιάρθρωσης, συνάγεται ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως επ' αυτού του σημείου, εκτός αν προκύπτει από την επίδικη απόφαση ότι το σχέδιο αυτό την ευνοούσε έμμεσα. Επιβάλλεται, επομένως, να ελεγχθεί αν η επίδικη απόφαση αναφέρει κάποιον άλλον οικονομικό λόγο, ικανό να παρακινήσει την KBA να χρηματοδοτήσει τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης.

85 Συναφώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι, με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή δικαιολόγησε το συμπέρασμά της ότι η KBA είχε συμφέρον για την πραγματοποίηση των εργασιών μελέτης και ανάπτυξης τονίζοντας ότι τα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA πραγματοποίησαν τις εργασίες αυτές και διαπιστώνοντας ότι «[η KBA] είναι ο κύριος αποδέκτης των δραστηριοτήτων που πραγματοποιήθηκαν στη δική της εγκατάσταση παραγωγής» (σ. 24 της επίδικης αποφάσεως). Εξάλλου, η Επιτροπή τόνισε ότι η KBA «ενδιαφερόταν σε κάθε περίπτωση να αναπτύσσονται βελτιωμένα μηχανικά στοιχεία για τα εκτυπωτικά μηχανήματά της» (σ. 24 της επίδικης αποφάσεως), συλλογιστική την οποία συμπλήρωσε ενώπιον του Πρωτοδικείου προβάλλοντας το στρατηγικό συμφέρον της KBA να προμηθεύεται τα εν λόγω μηχανικά στοιχεία από την προσφεύγουσα. Επιβάλλεται η εξέταση της λυσιτέλειας και του βασίμου των δύο αυτών σκελών της συλλογιστικής της Επιτροπής.

86 Πρώτον, το γεγονός ότι το σχέδιο αναδιάρθρωσης προέβλεπε ότι τα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA έπρεπε να πραγματοποιήσουν τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης

έναντι αμοιβής εκ μέρους της προσφεύγουσας δεν αρκεί, από μόνο του, για να στηρίξει το συμπέρασμα ότι η KBA είχε συμφέρον για την πραγματοποίηση των εργασιών αυτών. Είναι ακριβές, όπως τονίζει η Επιτροπή, ότι, παρότι το σχετικό με τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης μέρος της ενισχύσεως θεωρήθηκε νόμιμο, η προσφεύγουσα θα το κατέβαλλε στον όμιλο KBA ως αμοιβή για τις εν λόγω εργασίες. Ωστόσο, η απλή έμμεση καταβολή στην KBA πόρων που είχε προκαταβάλει το ομόσπονδο κράτος του Βερολίνου είναι αλυσιτελής για να καθοριστεί ποια από τις δύο εταιρίες ήταν «ο κύριος αποδέκτης» της εν προκειμένω ενισχύσεως, εφόσον η καταβολή αυτή αποτελούσε αμοιβή συγκεκριμένης εργασίας, η παροχή της οποίας προκάλεσε οπωσδήποτε πραγματικές δαπάνες στα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA. Η Επιτροπή δεν εξήγησε πώς η KBA θα μπορούσε να καλύψει αυτές τις δαπάνες χωρίς την καταβολή αυτή. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το σχέδιο αναδιάρθρωσης, ο όμιλος KBA έπρεπε να πωλήσει την απορρέουσα από τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης τεχνογνωσία στην προσφεύγουσα σε τιμή κόστους, προκειμένου να είναι αποδοτική η συναλλαγή αυτή. Εξάλλου, όπως σημειώθηκε ανωτέρω με τη σκέψη 82, η αποκλειστική χρησιμοποίηση αυτής της τεχνογνωσίας επιφυλάχθηκε στην προσφεύγουσα, σύμφωνα με τη δέσμευση της Κυβέρνησης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προς την Επιτροπή.

87 Επιβάλλεται να τονιστεί, συναφώς, ότι, κατά την προσφεύγουσα, τα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA απασχολούσαν ήδη το 100 % του δυναμικού τους σε άλλα σχέδια, η πραγματοποίηση των οποίων αναβλήθηκε, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι εν λόγω εργασίες εντός της σύντομης προθεσμίας που επέβαλλαν οι οικονομικές δυσκολίες της προσφεύγουσας. Η επίδικη απόφαση δεν εξέτασε τα πραγματικά αυτά περιστατικά και η Επιτροπή δεν ζήτησε πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με την κατάσταση των γραφείων μελέτης του ομίλου KBA κατά τη διοικητική διαδικασία.

88 Συνεπώς, η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως στο μέτρο που υπέθεσε ότι το σχέδιο αναδιάρθρωσης ευνοούσε την KBA, διότι παρέσχε εργασία έναντι αμοιβής στα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA και τούτο, παρότι προκύπτει, ιδίως από την επίδικη απόφαση, ότι τα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA έπρεπε να τιμολογήσουν την εργασία αυτή στην προσφεύγουσα σε τιμή κόστους, χωρίς το παραμικρό περιθώριο κέρδους. Επομένως, η πλάνη στην οποία υπέπεσε η Επιτροπή, συναφώς, απορρέει από την ανεπαρκή διερεύνηση της υποθέσεως στην οποία προέβη η Επιτροπή και ιδίως από το γεγονός ότι δεν ζήτησε πληροφοριακά στοιχεία επί του συνόλου των πρόσφορων στοιχείων, συμπεριλαμβανομένου του ερωτήματος αν τα εν λόγω γραφεία μελέτης υποαπασχολούνταν (βλ, υπ' αυτή την έννοια, την

απόφαση της 2ης Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 72). Επιβάλλεται η διαπίστωση, συναφώς, ότι η Επιτροπή δεν ισχυρίστηκε, με το έγγραφο κινήσεως της διαδικασίας, ότι το σχέδιο αναδιάρθρωσης θα ευνοούσε την KBA, διότι οι εργασίες μελέτης και ανάπτυξης θα πραγματοποιούνταν στα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA.

89 Δεύτερον, δεν είναι πρόδηλον ότι μια μητρική εταιρία έχει οπωσδήποτε εμπορικό συμφέρον για την ανάπτυξη, μέσω των γραφείων της μελέτης, νέων μηχανικών στοιχείων για τα μηχανήματα παραγωγής της, προκειμένου να τα παράγει η θυγατρική της. Η λυσιτέλεια της αναλύσεως αυτής εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε περιπτώσεως και, ιδίως, από την κατάσταση της προσφοράς στις αγορές των οικείων μηχανικών στοιχείων, καθώς και από το ζήτημα αν η θυγατρική μπορεί να καταστήσει αποδοτική την παραγωγή τους, δεδομένου του συνόλου του κόστους που μπορεί να αναλάβει προς τούτο.

90 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο ισχυρισμός ότι η KBA «ενδιαφερόταν σε κάθε περίπτωση να αναπτύσσονται βελτιωμένα μηχανικά στοιχεία για τα εκτυπωτικά μηχανήματά της» θα ευσταθούσε εν προκειμένω, από εμπορικής απόψεως, μόνον αν αποδεικνυόταν ότι ο όμιλος KBA δεν μπορούσε να προμηθευθεί από εξωτερικούς προμηθευτές, κατά τρόπο αξιόπιστο και σε συμφέρουσες τιμές, προϊόντα εξίσου καλής ποιότητας με τα αναπτυχθέντα για την προσφεύγουσα.

91 Η επίδικη απόφαση δεν εξετάζει λεπτομερώς τη δυνατή ύπαρξη εναλλακτικών πηγών προμήθειας, αλλά επιβάλλεται να τονιστεί ότι η Επιτροπή, στο μέτρο που εξέτασε το ζήτημα, τόνισε πραγματικά περιστατικά που μάλλον αποδυναμώνουν, παρά ενισχύουν, τη θέση της. Συγκεκριμένα, το μέρος της επίδικης αποφάσεως που αφορά την εκτίμηση της ενισχύσεως αναφέρει ότι, παρότι τα μηχανικά στοιχεία που παράγει η προσφεύγουσα θα αντικαθιστούσαν, κατ' αρχήν, τα προϊόντα που προηγουμένως προμηθεύονταν από εξωτερικούς παραγωγούς, «ο ανταγωνισμός με αυτούς τους παραγωγούς θα εξακολουθ[ούσε], ωστόσο, να υφίσταται» (σ. 22). Η ανάλυση αυτή επιβεβαιώνει τις παρατηρήσεις των γερμανικών αρχών της 21ης Σεπτεμβρίου 1998, συναφώς, σύμφωνα με τις οποίες η προσφεύγουσα θα συνέχιζε να

ανταγωνίζεται με τους λοιπούς παραγωγούς, διότι ο όμιλος KBA θα μπορούσε να προμηθεύεται από αλλού τα μηχανικά στοιχεία που παρέχει η προσφεύγουσα.

92 Ενόψει των προεκτεθέντων, δεν αποδεικνύεται νομικά επαρκώς εν προκειμένω ότι η KBA, ή ο όμιλος KBA, είχε συμφέρον για την πραγματοποίηση των εργασιών μελέτης, εφόσον χάρη στις εργασίες αυτές θα δημιουργούνταν έγκυρη πηγή προμήθειας των αναγκαίων για την κατασκευή των μηχανημάτων μηχανικών στοιχείων, τουλάχιστον υπό τις γενικώς ζημιογόνες συνθήκες που απορρέουν από την άρνηση της Επιτροπής μέρους της επίδικης ενισχύσεως, οι οποίες μνημονεύονται ανωτέρω στη σκέψη 81. Αντιθέτως, η εκτίμηση της Επιτροπής, με την επίδικη απόφαση, μάλλον αναφέρει ότι υπήρχαν ήδη κι άλλες έγκυρες πηγές προμήθειας και ότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, η KBA δεν χρειαζόταν να διασφαλίσει την ανάπτυξη αυτών των προϊόντων και την κατασκευή τους από την προσφεύγουσα.

93 Όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής που αντλείται από το γεγονός ότι η τιμή που έπρεπε να τιμολογήσει στην προσφεύγουσα ο όμιλος KBA ως αμοιβή για τις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης δεν περιέχει το κέρδος που ένα εξωτερικό γραφείο μελέτης θα πραγματοποιούσε οπωσδήποτε, επιβάλλεται να τονιστεί, πρώτον, ότι το επιχείρημα αυτό, το οποίο στηρίζεται στο γεγονός ότι η KBA πραγματοποίησε τις εργασίες αυτές υπ' αυτές τις συνθήκες λόγω των πλεονεκτημάτων που θα αποκόμιζε μακροπρόθεσμα, δεν συνάδει με το επιχείρημα που αντλείται από την εισφορά της επικερδούς εργασίας στα γραφεία μελέτης του ομίλου KBA, το οποίο απορρίφθηκε με τη σκέψη 88 ανωτέρω. Επιπλέον, από το γεγονός ότι η KBA συνεισέφερε στις εργασίες μελέτης και ανάπτυξης πωλώντας την τεχνογνωσία που αποκτήθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο σε τιμή κόστους δεν μπορεί να συναχθεί ότι είχε οπωσδήποτε στρατηγικό συμφέρον για την πραγματοποίησή τους, ανεξαρτήτως της χορηγήσεως της επίδικης ενισχύσεως από τις αρχές του ομόσπονδου κράτους του Βερολίνου.

94 Η Επιτροπή υπέπεσε, επομένως, σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως στο μέτρο που από τα πραγματικά στοιχεία που διέθετε συνήγαγε ότι η KBA είχε συμφέρον για την πραγματοποίηση των εργασιών μελέτης και ανάπτυξης διότι, μεταξύ άλλων, οι

εργασίες αυτές έπρεπε να πραγματοποιηθούν στα δικά της γραφεία μελέτης και τα αναπτυχθέντα προϊόντα έπρεπε να παράγει η θυγατρική της. Ο απλός ισχυρισμός ότι «η [KBA] ενδιαφερόταν σε κάθε περίπτωση να αναπτύσσονται βελτιωμένα μηχανικά στοιχεία για τα εκτυπωτικά μηχανήματά της» (σ. 24 της επίδικης αποφάσεως) δεν αρκεί για να στηρίξει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η KBA, και όχι η προσφεύγουσα, ήταν ο πραγματικός αποδέκτης της επίδικης ενισχύσεως.

95 Στο μέτρο που η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη που απορρέει, τουλάχιστον μερικώς, από την ακατάλληλη φύση των πληροφοριακών στοιχείων που διέθετε, επιβάλλεται να εξεταστεί αν μπορούσε να στηριχθεί σε αποσπασματικά αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά αυτές τις πλευρές της παρούσας υποθέσεως, σχετικά με την ταυτότητα του πραγματικού αποδέκτη του απορριφθέντος μέρους της ενισχύσεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, την απόφαση της 13ης Απριλίου 1994, C-324/90 και C-342/90, Γερμανία και Pleuger Worthington κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-1173, σκέψεις 26 έως 29). Παρότι το έγγραφο κινήσεως της διαδικασίας της Επιτροπής συνοδεύονταν με απαίτηση προσκομίσεως «όλων των πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με την ενίσχυση αυτή», επιβάλλεται ωστόσο να τονιστεί ότι η Επιτροπή, με την επίδικη απόφαση, δεν θεώρησε ανεπαρκή τα πληροφοριακά στοιχεία που διέθετε όσον αφορά το συμφέρον της KBA για την αναδιάρθρωση, σε αντίθεση με τα πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με άλλες πλευρές της υποθέσεως. Υπ' αυτές τις συνθήκες, είναι αλυσιτελής εν προκειμένω ο κανόνας που τέθηκε με τη σκέψη 26 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Γερμανία και Pleuger Worthington κατά Επιτροπής.

96 Εν πάση περιπτώσει, επιβάλλεται να τονιστεί ότι ούτε οι γερμανικές αρχές ούτε η KBA και η προσφεύγουσα, οι οποίες μπορούσαν να υποβάλουν παρατηρήσεις ως ενδιαφερόμενοι υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, μπορούσαν να συναγάγουν από το προπαρατεθέν κείμενο του εγγράφου κινήσεως της διαδικασίας ότι έπρεπε να προσκομίσουν περισσότερα στοιχεία ικανά να αποδείξουν ότι η KBA δεν είχε συμφέρον για την ανάπτυξη σχεδιαζόμενων καινοτόμων μηχανικών στοιχείων. Ειδικότερα, δεν μπορεί να τους προσαφθεί το γεγονός ότι δεν προσκόμισαν εξ ιδίας πρωτοβουλίας πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τον βαθμό χρησιμοποιήσεως των ικανοτήτων έρευνας και ανάπτυξης του ομίλου KBA και πιο πλήρη από τα μνημονευθέντα ανωτέρω στη σκέψη 91 πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τις εξωτερικές πηγές προμήθειας για τα εν λόγω μηχανικά στοιχεία.

97 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι το εν λόγω κείμενο περιέχεται στην τρίτη από τις επτά προσωρινές «διαπιστώσεις» του εγγράφου κινήσεως της διαδικασίας. Αυτή η τρίτη «διαπίστωση» αφορά κυρίως το ζήτημα αν ο όμιλος KBA όφειλε να πωλήσει την τεχνογνωσία που ανέπτυξε για την προσφεύγουσα ή να της χορηγήσει άδεια εκμεταλλεύσεως, σκέψη στην οποία η Κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας απάντησε με τις από 21 Σεπτεμβρίου 1998 παρατηρήσεις της. Το συμφέρον της KBA να παράγονται εντός του ομίλου τα εν λόγω μηχανικά στοιχεία, τα οποία η Επιτροπή χαρακτηρίζει εσφαλμένα ως «ανταλλακτικά ειδικών μηχανών», προβάλλεται μόνον επικουρικώς.

98 Ενόψει των προεκτεθέντων, προκύπτει ότι ο παρών λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος.

99 Εφόσον οι δύο ανωτέρω εξετασθέντες λόγοι ακυρώσεως είναι βάσιμοι, προκύπτει ότι η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, χωρίς να πρέπει να εξεταστούν τα λοιπά επιχειρήματα και οι λοιποί λόγοι ακυρώσεως της προσφεύγουσας.

Επί των δικαστικών εξόδων

100 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Επειδή η Επιτροπή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το αίτημα της προσφεύγουσας.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Ακυρώνει την απόφαση 99/690/ΕΚ της Επιτροπής, της 3ης Φεβρουαρίου 1999, σχετικά με κρατική ενίσχυση που προτίθεται να χορηγήσει η Γερμανία υπέρ της Graphischer Maschinenbau GmbH, με έδρα το Βερολίνο, κατά το μέτρο που κηρύσσει το μέρος της σχεδιαζόμενης ενισχύσεως που υπερβαίνει το ποσό 4,435 εκατομμυρίων DEM ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά και το απαγορεύει.**

2) **Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.**

3) **Καταδικάζει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.**

Vesterdorf Mengozzi Pirrung

Βηλαράς Forwood

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Μαΐου 2002.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf